

ปีที่พิมพ์เผยแพร่ ๒๕๔๘

การวิจัยเรื่อง โครงการสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น : การเรียนรู้กระบวนการเสริมศักยภาพการวิจัยชุมชนในพื้นที่อำเภอห้วยน้ำใหญ่ และอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีข้อคำถามการวิจัย คือ ๑) นักวิจัยชุมชนมีศักยภาพในการสืบค้นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือไม่ อย่างไร ๒) รูปแบบ กระบวนการ และเทคนิคการสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นของคนในชุมชนเป็นอย่างไร ๓)ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนห้วยน้ำใหญ่ อำเภอห้วยน้ำใหญ่ และชุมชนบ้านภู อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหารเป็นอย่างไร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้วิจัย สมุดบันทึกภาคสนาม กล้องถ่ายภาพ ประเด็นการเก็บข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๔๗ ถึง เดือนกันยายน ๒๕๔๘ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่านักวิจัยชุมชนมีศักยภาพในการสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถเก็บรวบรวม วิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลได้ โดยจากการกำหนดประเด็นศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกันของคณะนักวิจัยในช่วงแรกและจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้มีการเพิ่มเติมประเด็นใหม่ที่ชุมชนต้องการรู้อีกหลายด้าน มีผู้สนใจร่วมให้ข้อมูลมากขึ้น มีการนำเอกสาร ข่าวของ เครื่องใช้โบราณมาแสดง และในการตรวจสอบข้อมูลมีการอภิปรายถกเถียงกัน อย่างกว้างขวาง ทำให้มีเอกสารและข้อมูลที่รวบรวมได้มากมาย

ด้านรูปแบบ กระบวนการ และเทคนิคการสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นของคนในชุมชนหรือนักวิจัยชุมชนนั้น ใช้รูปแบบการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจโดยใช้กระบวนการทางสังคม และวัฒนธรรมผ่านงานบุญ งานประเพณีต่างๆของชุมชน ซึ่งใช้รูปแบบอย่างไม่เป็นทางการ แต่

บูรณาการผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม ในลักษณะของการประสานงานแบบปากต่อปาก และผ่านการรื้อฟื้นความเป็นวัฒนธรรมชุมชน การจัดแสดงของเก่าและของมีค่าในหมู่บ้าน โดยมีการอธิบายเรื่องราวของสิ่งของประกอบและการเขียนเป็นเอกสาร มีนักวิจัยชุมชนหลายกลุ่ม ต่างวัย (เด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้เฒ่า ผู้อาวุโส) ต่างอาชีพ (ครู สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชาวไร่ ชาวนา คนหาปลา คนทอผ้า พระ นักเรียน หมอยา เป็นต้น) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พูดคุย หลายครั้งเพื่อตรวจสอบข้อมูลในทุกที่ทุกโอกาส โดยในกระบวนการเรียนรู้นี้คณะผู้วิจัยเป็นเพียงผู้เสริมศักยภาพให้แก่นักวิจัยชุมชน โดยการประสานงานระหว่างนักวิจัยชุมชน จัดประชุม จัดเวที ระดมความคิด ตั้งคำถาม ร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมกับชุมชน เสนอแนวคิด ให้คำปรึกษาให้กำลังใจ ช่วยเสริมมุมมองในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ประเด็นให้ชัดเจนขึ้น การลงพื้นที่ไปเยี่ยมและให้กำลังใจชุมชนอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ การร่วมกันตรวจสอบข้อมูล ร่วมกันวิพากษ์ วิจารณ์ เพื่อหาข้อสรุป หรือที่ชุมชนเรียกว่าการโสเหล่ หรือการโส การถกเถียงเชิงวิชาการในรูปแบบของชาวบ้าน

ผลการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของทั้งสองชุมชน เป็นประเด็นความสนใจของเจ้าของวัฒนธรรมในแต่ละชุมชน ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนห้วยใหญ่ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพชุมชน ประวัติความเป็นมา ภาษาที่ได้รับอิทธิพลจากฝรั่งเศส คำสอย คำผญา การละเล่นพื้นเมือง เครื่องดนตรี เครื่องจับสัตว์น้ำ สุขภาพอนามัย การรักษาโรค ยาสมุนไพร เรือ และระบบเครือญาติ ส่วนประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านภู มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพชุมชน ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมประเพณีในรอบปี พิธีกรรม อาหารการกิน เพลง การรำ ดนตรี การทอผ้า การแต่งกาย ภาษา และความเชื่อ

กลยุทธ์ในการทำงานวิจัยกับชุมชนมีประเด็นบทเรียนที่สรุปจากการทำงานได้ คือ ควรทำงานในบริบทที่เป็นธรรมชาติ ยืดหยุ่น และมีพลวัตในการทำงาน ให้เกียรติและคำนึงถึงศักดิ์ศรีของชุมชน สร้างความไว้วางใจ เปิดเผยข้อมูล ทำงานกับความหลากหลายของผู้คน ใช้การตั้งคำถาม เปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงอัตลักษณ์ของตนเอง มองชุมชนแบบองค์รวม ให้การสนับสนุนตามความต้องการของชุมชนและ ทำงานในมิติของการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับที่เท่าเทียมกัน

ข้อสรุปส่งท้ายจากงานวิจัยการสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการเสริมศักยภาพนักวิจัยชุมชนครั้งนี้ พบว่าศักยภาพของนักวิจัยในชุมชนมีอยู่แล้ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับที่จะนำออกมาใช้หรือไม่ และการได้มีโอกาสมองเห็น เข้าใจ ตรวจสอบตนเองและแสดงออก ทำให้พลังที่มีอยู่เต็มเต็มเต็มเพิ่มทวีคูณ ปรากฏเป็นความเข้มแข็ง งอกงามรวมทั้งก่อให้เกิดสติปัญญาที่พร้อมจะเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

The Local History and Cultural Investigation : The Learning Process on Potential Enhancing of the Community Researcher in Wanyai District and Nong Sung District, Mukdahan Province was qualitative research working under the process of participatory action research. The research questions were 1) How did community researchers have the potentiality in investigating the local history and culture ? 2) What was their model, process and technique in investigating the local history and culture ? and 3) What was the local history and culture in Wanyai District and Nong Sung District, Mukdahan Province ?

The research instruments were the researchers, field notes, camera, and guideline for data collection. The research was conducted from July 2004 to September 2005 and content analysis was used to analyze the data. The findings were:

1) It was found that the community researchers had the potential in investigating the local history and culture. At first, the research guideline for data collection was set up in the research team meeting. During the data collection many new issues were added up for their own interest and the interest of the local people, who contributed documents and valuable things relating to their history were for display. Dialogues about the data on their history and culture were widely discussed.

2) In investigating the local history and culture, the community researchers could collect, analyze and edit data in the way of socialization and cultural process through the religious festivals and cultural festivals. The style was informal and the work was integrated with the community cultural activities such as talking with one another, display and explain the story of antiques and valuable things in the community. There were various group of the community researchers according to their ages, careers such as youth, student, elder, teacher, community leader, farmer, weaver, monk. The dialogue were made in many occasions during the research process. Within this learning process the research team was enhanced their potential by coordinating with the community researchers, arranging the meeting, questioning, participating in the local cultural activities, suggesting and moral supporting. The regularly data were collected, analyzed, criticized for conclusion during the research process which was called in the local word as "So Lae" or "So" means the local academic discussion.

3) The local history and culture in Ban Wanyai and Ban Pu in Nong Sung District were based on their interest. For the Ban Wanyai the study was related to their context, community history, dialects used for the local people, proverbs, games, musical instruments, fish catching tools, boats, health and herbs medicine, and relatives. For the Ban Pu's local history and culture the data collection was about community context, culture and custom, food, music, folk dance, weaving, dressing, language and belief.

To work well with the people in the community, the researchers should work in their natural context, be flexible and dynamic, give honor, and build trust and sincerity. Moreover, diversity of people and information, their identity should be concerned. Probe for information, holistic approach, supportive their need, and work as the equal share partner can also be effective stratigics.

The last conclusion of this research state that the potential of community researchers were exist in the community, it depends on how to brings it out. The opportunity to understand and to express themselves can empower the local people as well. The result of this brings their strength, growth, and intelligence to sustain community development.